

Uchwała z dnia 6 września 2001 r., III CZP 39/01

Sędzia SN Maria Grzelka (przewodniczący), Sędzia SN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca), Sędzia SN Tadeusz Żyźnowski

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Telekomunikacji Polskiej S.A. Obszar Telekomunikacji w G.W. przy uczestnictwie Piotra K. po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 23 sierpnia 2001 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim postanowieniem z dnia 7 maja 2001 r.:

„Czy w przypadku bezskuteczności egzekucji (częściowej lub całkowitej) wierzyciela obciążają koszty egzekucji w zakresie wydatków ponad uiszczoną zaliczkę na wydatki z art. 40 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133 poz. 882) w sytuacji gdy kwota wydatków poniesionych przez komornika przekroczyła uiszczoną zaliczkę”.

podjął uchwałę:

W razie bezskutecznej egzekucji wydatki gotówkowe poniesione przez komornika ponad pobraną zaliczkę obciążają wierzyciela.

Uzasadnienie

Komornik Sądowy Rewiru I przy Sądzie Rejonowym w Myśliborzu dnia 15 grudnia 2000 r. wydał postanowienie, którym umorzył postępowanie z powodu bezskuteczności egzekucji (art. 824 § 1 pkt 3 k.p.c.), ustalił koszty egzekucyjne w wysokości 130,94 zł, obejmujące opłatę egzekucyjną (31,50 zł) i wydatki gotówkowe (99,44 zł) oraz wezwał wierzyciela do uiszczenia na jego rzecz w terminie 14 dni kwoty 59,44 zł z tytułu zwrotu należnych mu wydatków gotówkowych, których nie pokryła zaliczka uiszczona przez wierzyciela.

Postanowienie zaskarżył wierzyciel i zakwestionował prawidłowość ustalenia opłaty egzekucyjnej oraz zasadność wezwania go do zwrotu wydatków gotówkowych poniesionych przez komornika.

Sąd Rejonowy w Myśliborzu postanowieniem z dnia 7 maja 2001 r. uwzględnił skargę wierzyciela na czynności komornika w części dotyczącej opłaty egzekucyjnej i ustalił ją w wysokości 20,95 zł, a w pozostałym zakresie skargę oddalił.

W zażaleniu na to postanowienie skarżący podtrzymał zarzut, że ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji nie daje podstaw do obciążenia wierzyciela wydatkami gotówkowymi, które przekroczyły uiszczoną przez niego zaliczkę i wniósł o zmianę orzeczenia przez ustalenie, że koszty egzekucyjne wynoszą 60,95 zł.

Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim, rozpoznając zażalenie, przedstawił – na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. – przytoczone na wstępie zagadnienie prawne.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepisy regulujące problematykę kosztów egzekucyjnych, zawarte w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm. – dalej „u.k.s.e.”), budzą wątpliwości w piśmiennictwie i orzecznictwie sądów powszechnych. W praktyce sądowej znajdują one wyraz w pytaniach prawnych kierowanych do Sądu Najwyższego na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. (np. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 1998 r., III CZP 28/98, OSNC 1998, nr 12, poz. 202 i z dnia 25 września 1998 r., III CZP 25/98, OSNC 1999, nr 4, poz. 68).

Rozpoznawane zagadnienie prawne dotyczy kwestii odzyskania przez komornika – w wypadku bezskutecznej egzekucji – poniesionych przez niego wydatków gotówkowych, które przekroczyły uiszczoną przez wierzyciela zaliczkę. Rozwiązanie tego problemu wymaga rozstrzygnięcia kwestii wstępnych. Dotyczą one uprawnienia komornika do zwrotu poniesionych wydatków gotówkowych w razie bezskutecznej egzekucji, sposobu w jaki komornik może zrealizować przyznane mu uprawnienie oraz osoby na której ciąży obowiązek zwrotu tych wydatków.

Artykuł 39 u.k.s.e. stanowi, że komornikowi – w zakresie określonym ustawą – należy się zwrot wydatków gotówkowych poniesionych w toku egzekucji. Ustawodawca zagwarantował komornikowi to uprawnienie niezależnie od wyniku egzekucji, ponieważ przytoczony przepis nie zawiera w tym względzie rozróżnienia.

Należy zatem przyjąć – w myśl zasady *lege non distinguente* – że komornik zachowuje to prawo również w wypadku bezskutecznej egzekucji.

Argumentu wspierającego tę wykładnię dostarcza art. 40 u.k.s.e., który przyznaje komornikowi sądowemu uprawnienie do żądania zaliczki na wydatki gotówkowe. Taki wniosek uzasadnia brzmienie tego przepisu („komornik może żądać zaliczki od strony”). Również w doktrynie przyjęto, że komornik może zrezygnować z żądania zaliczki, jeżeli pozwala mu na to jego sytuacja finansowa.

Unormowanie zaliczki jako uprawnienia komornika praktycznie straciłoby sens bez zagwarantowania komornikowi możliwości zwrotu poniesionych wydatków gotówkowych niezależnie od wyniku egzekucji. Obawa przed utratą możliwości odzyskania poniesionych wydatków gotówkowych w wypadku bezskutecznej egzekucji powstrzymałaby komornika przed finansowaniem tych wydatków z własnych środków. Godziłoby to w cel ustawy o komornikach sądowych i egzekucji obniżenia wydatków wierzyciela niezbędnych do przeprowadzenia egzekucji. (...)

Przypomnieć należy, że jednoznaczne rozwiązanie kwestii, kogo obciąża obowiązek zwrotu komornikowi poniesionych przez niego wydatków gotówkowych, zawierało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 1991 r. w sprawie taksy za czynności komornika (Dz.U. Nr 62, poz. 264 ze zm. – dalej „taksa komornicza”). Paragraf 6 ust. 2 taksy komorniczej stanowił, że należności na pokrycie wydatków nie pobrane od dłużnika, komornik egzekwuje od wierzyciela. Taksa komornicza utraciła jednak moc prawną na skutek nowelizacji art. 772 k.p.c., który zawierał delegację do jej wydania. Przepis ten w brzmieniu nadanym na podstawie art. 95 pkt. 4 u.k.s.e. i obowiązującym od dnia 30 listopada 1997 r., ograniczył zakres upoważnienia Ministra Sprawiedliwości tylko do wydania, w drodze rozporządzenia, szczegółowych przepisów o czynnościach komorników (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 1994 r., II UZP 1/94, OSNCP 1994, nr 7-8, poz. 156).

Stosowanie taksy komorniczej, na podstawie art. 104 u.k.s.e., który jest przepisem prawa przejściowego, wiąże się z zasadą niedziałania wstecz ustawy o komornikach sądowych i egzekucji i nie ma znaczenia w niniejszej sprawie.

Rozważając kwestię, na kim spoczywa obowiązek zwrotu komornikowi poniesionych przez niego wydatków gotówkowych, nie można tracić z pola widzenia okoliczności sprawy. Zaliczka zapłacona przez wierzyciela nie pokryła w całości wydatków gotówkowych poniesionych przez komornika, nie zostały one też

ściągnięte od dłużnika z powodu bezskuteczności egzekucji. Te okoliczności, w powiązaniu z zasadą, że komornik ma prawo do zwrotu poniesionych wydatków gotówkowych, wskazują wierzyciela jako zobowiązanego do ich zwrotu.

Za takim rozwiązaniem przemawiają regulacje kosztów egzekucyjnych zawarte w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji. Dla wierzyciela są one korzystniejsze niż w taksie komorniczej, zwłaszcza w zakresie egzekucji świadczeń pieniężnych. Nie oznacza to jednak, że w wypadku bezskutecznej egzekucji ryzyko wydatków gotówkowych spowodowanych czynnościami, których żądał wierzyciel, obciąża komornika, a nie wierzyciela.

Ustawodawca, dążąc do poprawy sprawności i efektywności egzekucji, powiązał odpowiedzialność finansową komornika – za bezskuteczną egzekucję – z opłatą egzekucyjną, a nie z wydatkami w toku egzekucji. Na podstawie art. 45 ust. 2 u.k.s.e., w razie bezskutecznej egzekucji komornik sądowy zwraca wierzycielowi połowę uiszczonej opłaty egzekucyjnej. Jest to unormowanie szczególne i nie podlega wykładni rozszerzającej. Jego zasady i cel wprowadzenia nie odnoszą się więc do wydatków w toku egzekucji. Kwestia zwrotu wydatków gotówkowych poniesionych przez komornika stanowi zagadnienie odrębne i jego rozwiązanie nie może naruszać uprawnień, które komornikowi sądowemu gwarantuje art. 39 ust. 1 u.k.s.e. Nie powinno ono także prowadzić do różnicowania sytuacji wierzycieli w postępowaniu egzekucyjnym. W razie bezskutecznej egzekucji – przy założeniu, że nie istnieje obowiązek zwrotu wydatków gotówkowych poniesionych przez komornika wyższych niż uiszczona zaliczka – wierzyciel, który zapłacił zaliczkę, byłby w gorszej sytuacji niż wierzyciel, od którego komornik nie zażądał zaliczki. W pierwszym wypadku zaliczka wykorzystana na pokrycie wydatków gotówkowych obciążałaby wierzyciela, a w drugim – wierzyciel w ogóle nie poniósłby tych wydatków. Zasada, że w razie bezskutecznej egzekucji zwrot wydatków gotówkowych poniesionych przez komornika obciąża wierzyciela, eliminuje tę nieuzasadnioną różnicę; w obu wypadkach wierzyciele ponoszą wydatki gotówkowe, których wymagało przeprowadzenie wnioskowanych przez nich czynności.

Przedstawione argumenty prowadzą do wniosku, że w wypadku bezskutecznej egzekucji wierzyciel zwraca komornikowi poniesione przez niego wydatki gotówkowe, przekraczające uiszczoną przez niego zaliczkę. (...)

Powołany już § 6 taksy komorniczej wskazywał środki prawne, pozwalające komornikowi odzyskać należności na pokrycie wydatków, nie ściągnięte od dłużnika, stanowiąc, że w tym celu komornik wyda postanowienie, w którym wezwie wierzyciela do uiszczenia tych należności w terminie dwutygodniowym od dnia doręczenia postanowienia; postanowienie to, po jego uprawomocnieniu się, podlega wykonaniu w drodze egzekucji bez zaopatrzenia go w klauzule wykonalności (art. 770 k.p.c.).

Artykuł 39 ust. 1 u.k.s.e., przyznający komornikowi uprawnienie do zwrotu poniesionych przez niego wydatków, nie zawiera normy, która określałaby sposób realizacji tego uprawnienia. Nie ma też takiej normy w innych przepisach ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, co oznacza, że istnieje luka w prawie. Należy bowiem wykluczyć – przyjmując założenie racjonalności prawodawcy – aby jego wolą było przyznanie komornikowi uprawnienia bez możliwości jego realizacji. Zaistniały stan rzeczy wymaga więc rozważenia możliwości zastosowania odpowiedniego przepisu w drodze analogii.

Hipotezy norm zawartych w przepisach art. 8 ust. 6 i art. 59 ust. 1 u.k.s.e. dotyczą innych stanów faktycznych niż stanowiący podstawę rozpoznawanego zagadnienia prawnego. Wyklucza to zastosowanie ich w drodze analogii.

W postępowaniu egzekucyjnym pojęcie kosztów egzekucji zostało przyjęte w drodze analogii do kosztów sądowych ze względu na podobieństwo materii. To skłania do szukania w ustawie z dnia 13 maja 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 24, poz. 110 ze zm. – dalej "u.k.s.c.") przepisu, który zastosowany w drodze analogii pozwoliłby rozwiązać zaistniały problem.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 28 lutego 1995 r., III CZP 20/95 (OSNC 1995, nr 5, poz. 83) wyraził pogląd – który spotkał się z aprobatą w piśmiennictwie – że zbieżne są unormowania zawarte w § 6 taksy komorniczej i w art. 20 ust. 2 u.k.s.c. Artykuł 20 ust. 2 u.k.s.c. pozwala Skarbowi Państwa uzyskać – za pomocą wskazanych w nim środków prawnych – należną mu opłatę sądową od strony, której czynności podjęte w toku postępowania sądowego spowodowały obowiązek jej uiszczenia. Stan faktyczny, który stanowi podstawę zagadnienia prawnego można uznać za podobny do objętego hipotezą normy prawnej zawartej w przytoczonym przepisie. To uprawnia komornika do zastosowania w drodze analogii art. 20 ust. 2 u.k.s.c. i wykorzystania przewidzianych w nim środków prawnych do odzyskania należnych mu wydatków gotówkowych powstałych w wyniku czynności,

których domagał się wierzyciel i obciążających wierzyciela ze względu na wynik egzekucji.

De lege lata zastosowanie, w drodze analogii, unormowania zawartego w ustawie o kosztach sądowych pozwoli zrealizować komornikowi, przysługujące mu uprawnienie do zwrotu wydatków gotówkowych w wypadku bezskutecznej egzekucji. Z korzyścią dla praktyki byłoby jednak wyraźne uregulowanie tej kwestii w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji.

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł, jak w uchwale.